

Slniečnica

časopis Spoločnosti Downovho syndrómu na Slovensku www.downovsyndrom.sk

SPECIAL OLYMPICS
WORLD WINTER GAM
AUSTRIA 2017

Graz | Schladming | Ramsau | Styria

Heartbeat for the world

Divadlo Dúhadlo

Oslávil
10 rokov

Portrét

Dominikov
krásny svet

Plameň nádeje!

14. marca začínajú v Rakúsku
Svetové hry Special Olympics

Staň sa členom SDS

Spoločnosti Downovho syndrómu na Slovensku

Platiaci členovia majú možnosť zúčastňovať sa na akciách spoločnosti, rekondičných pobytoch s príspevkom našej spoločnosti, majú právo voliť a byť volení do orgánov spoločnosti a dostávať bezplatne časopis SLNEČNICA.

SPOLOČNOSŤ
DOWNOVHO
SYNDRÓMU
NA SLOVENSKU

IBAN: SK61 0200 0000 0001 6573 1012
BIC: SUBASKBX

Možnosť platiť aj cez VIAMO na tel. číslo 0903 634 396
Viac informácií na www.downovsyndrom.sk

10€/rok

Milí čitatelia,

Poviem Vám, takto na úvod, príbeh o Petrovi a Dávidovi. Dávid (26) je osobný asistent Petra (36). Poznajú sa už päť rokov. Dávida práca s Petrom baví, aj keď je to niekedy fakt ťažké. V oblasti osobnej hygieny Petrovi neustále pripomínať, aby sa už konečne oholil. Pomáha mu s obliekaním, Peter si totiž často zabudne sako alebo bundu na tom najnemožnejšom mieste. Peter si neustále zabúda kľúče, necháva zapnuté spotrebiče, raz dokonca prišiel do auta v papučiach. Dávid často vybavuje Petrove telefonáty, Petrovi sa nie vždy chce telefonovať. Dávid chodí s Petrom na úrady, spoločne prekonávajú byrokratické prekážky a nástrahy. Dávid si všetko zapisuje, Peter zabúda. A keď sa Dávid usmeje, nejedno úradnícke srdce sa roztopí, ľady sa pohnú. Dávid už s Petrom toľko vecí pobyvavoval. Dávid je vynikajúci osobný asistent. A nevádi, že Dávid má Downov syndróm. Peter by nikdy svojho osobného asistenta nevymenil. **Peter Kalmár** (riaditeľ Sociálneho divadla Hopi hope)

Slniečnica

Časopis Spoločnosti
Downovho syndrómu
na Slovensku
Ročník 21

číslo 1
február 2017
EV 3597/09
IČO 30 806 283
periodicita tlače 4 x ročne
Kontakt:

slniecnica@downovsyndrom.sk

REDAKČNÁ RADA:

Šéfredaktorka

Daša Krátka (Kúty)

Redaktori:

Mária Srnáková

(Suchá nad Parnou)

Daniela Divílková (Trenčín)

Eva Grebečiová (Bratislava)

Jarmila Kolenová (Púchov)

Róbert Lezo (Trenčín)

REGISTRÁCIA:

Národná agentúra

ISSN 1 336-21 94

Grafická úprava:

RS

Realizuje:

LL studio, spol. s r. o.,

<http://llstudio.sk>

VYDÁVA:

Spoločnosť Downovho

syndrómu na Slovensku

Tallerova 4, 811 02

Bratislava - Staré mesto

Korešpondenčná

adresa:

Ing. Róbert Lezo

Lipského 3,

911 01 Trenčín,

ds@downovsyndrom.sk, www.downovsyndrom.sk

Bankové spojenie:

VUB Bratislava - mesto,

č. ú.: 165731012/0200

IBAN:

SK61 0200 0000

0001 6573 1012

BIC: SUBASKBX

KONTAKTY:

predseda spoločnosti,

Ing. Róbert Lezo (Trenčín),

+421 907 88 70 77,

rlezo@softip.sk,

podpredsedovia spoločnosti,

Ing. Ingrid Ráczová (Nitra),

ingrid.r@centrum.sk,

+421 907 78 31 21,

Ing. Mária Srnáková

(Suchá nad Parnou),

majkasrnka@centrum.sk,

+421 908 455 289

4 Slniečnica

6 | Portrét
Dominik

12 | Intervencia
Vzájomná
pomoc

16 | Výročie
Divadlo
Dúhadlo

22 | Z domova
Organizácia
Vstúpte

24 | Olympiáda
Plameň
nádeje

28 | Správičky
Holokaust

30 | Najmenší
Nelka v škôlke

21.3.2017 už po 12. raz oslávim Svetový deň Downovho syndrómu

Sme ako VY

Vutorok 21. 3. 2017 už po dvanásťkrát oslávim na Slovensku Svetový deň Downovho syndrómu. Tento deň je venovaný ľuďom s genetickou poruchou chromozómu navyše na 21. chromozómovom páre.

Svetová organizácia Down Syndrome International, pod ktorú patrí aj Spoločnosť Downovho syndrómu na Slovensku, tento deň venuje myšlienke #MyVoiceMyCommunity - Mój hlas Moja komunita. Teda aby ľudia s Downovým syndrómom boli vo svojich komunitách vypočutí. Aby im bolo vládami v ich krajinách umožnené sa plnohodnotne vzdelávať, mať prístup k najlepšej zdravotnej starostlivosti, mať rovnaké šance ako zdraví rovesníci a môcť sa podieľať na veciach verejných so všetkými právami a povinnosťami. V tento deň môžete ľudí s DS opäť podporiť ponožkovou výzvou. O všetkých aktivitách chystaných na tento deň sa dozviete na www.downovsyndrom.sk a na www.facebook.com/downovsyndrom.

rs, fotoarchív SDS

AUTOR: J

Dominik so svojou obľúbenou učiteľkou Alicou.

Dominik je všestranný pomocník

Žijú medzi nami. Veľakrát prejdeme okolo nich. Vôbec si neuvedomíme, akí vedľa nás sú. Presne takýto vedľa nás sú ľudia s Downovým syndrómom. Dokážu rozdávať radosť okolo seba nie len svojou úprimnou povahou, úsmevom, ale aj svojou zručnosťou. Presne takýto je aj Dominik Grussmann z Bratislavy. Oslávil 19 rokov, navštevuje praktickú školu a venuje sa hre na klavír. Najviac miluje svoju maminku, ktorá je pre neho všetkým. Tu je Dominikov príbeh...

Dominik Grussmann, 19 rokov, narodil sa a žije v Bratislave, navštevuje Praktickú školu v rámci Spojenej školy na Dúbravskej ceste 1 v Bratislave, je v druhom ročníku. Veľmi si obľúbil svoju pani učiteľku triednu a do školy chodí rád najmä vtedy, keď je tam aj ona. Predškolskú prípravu mal v Špeciálnej materskej škole na Mišíkovej ulici. Povinnú školskú dochádzku má ukončenú pro-

stredníctvom 4 škôl, integrovaný bol v dvoch základných školách, od 4. ročníka navštevoval špeciálne základné školy, v druhej vydržal dlhšie, od piatej po deviatu triedu, variant A. Veľmi si želal ísť na Odborné učilište, kam ho prijali, ale po roku sme zväzili, že bude lepšie vrátiť sa do Spojenej školy a absolvovať Praktickú školu. Dôvody boli najmä sociálne a potreba mať pri sebe pedagóga, ktorý by ho lepšie poznal a vedel ho pochopiť. Dodnes ťažím z toho, čo sa ako učeň naučil, upratuje celý byt, pomôže v kuchyni, jeho študijný odbor bol služby a domáce práce.

Dominik vydržal 10 rokov navštevovať Základnú umeleckú školu, hudobný odbor, hru na klavír. Naučil sa hrať aj ťažšie skladby, dvojručné aj štvorručné, skladby sa učil naspamäť, lebo nevedel skoordinať toľko činností so sledovaním nôt. Každý polrok bol

súčasťou triedneho koncertu. Prvý stupeň končil minikoncertom pred pedagógmi školy, hral skladbu Ave Maria a spievala mu pri tom pani učiteľka spevu. Z druhého stupňa ukončil tri ročníky. Mali sme šťastie na pani učiteľku Máriu Slaninovou, ktorá s nami prežila 10 rokov všetky radosti aj trápenia, ktoré sa nám v rodine nevyhli. Hudba Dominikovi v živote veľmi pomáha. Chodíme na koncerty vážnej aj populárnej hudby, obľúbil si rómsku hudbu, ale najmä židovskú. Objavil aj pre mňa kapelu Pressburger Klezmer Band a nemôžeme vynechať ich koncert. Má všetky ich CD, je ich zatiaľ sedem, rád si pri nich zaspieva aj zatancuje. Ľudia v kapele ho už poznajú a myslím, že tak trochu aj čakajú na jeho "Bravóóó!", ktoré vykrikuje po každej skladbe. Fotku s akordeonistkou Snežanou má nad posteľou.

Tento rok sa vrátil po dvojročnej prestávke do Centra voľného času na Štefánikovej ulici na Zoolovateľský krúžok, k lektorke Agi Knézlovej. Celkovo k nej chodí už siedmy rok. Má ju rád, čo je myslím vzájomné a aj zvieratká, s ktorými sa na krúžku poteší. Agi organizuje aj turistické vychádzky, na ktorých sa občas zúčastní aj Dominik.

V našom pestrom školskom aj súkromnom živote sme často →

Dominik 10 rokov navštevoval ZUŠ, hudobný odbor, hru na klavír. Naučil sa hrať aj ťažšie skladby, dvojručné aj štvorručné, skladby sa učil naspamäť, lebo nevedel skoordinať toľko činností so sledovaním nôt.

Dominikova obľúbená speváčka Snežana Jovič-Werner zo skupiny Pressburger Klezmer Band.

Dominik Grussmann (19)

Oblíbené jedlo: zjem všetko, čo navaria v kuchyni, či v škole, či doma. Koláčiky mám rád pudingové, torty čokoládové. Surovú zeleninu nemám rád.

Vždy pochválím mamu:

Mami, Ty variš najlepšie! Aj keď variš málo ochutené a nemastné, neslané...

Nápoje: Mám dobrý pitný režim, od džusíkov prechádzam takmer výlučne na vodu.

Hudba: počúvam doma z CD, v súčasnosti najmä Kristínu.

Dominik miluje hrať na klavír - klavír je jeho svet a isto aj jeho mama Eva, ktorá Dominika s láskou vedie k umeniu.

S Dominikom riešim všetko, niekedy mi veci povie skomolene, snažím sa vždy pochopiť o čo ide a viem, že môžem zísť do poradne a o všetkom úprimne a otvorene rozprávať.

→ potrebovali poradiť, podržať. Takmer vždy to boli ľudia zo Špeciálnopedagogickej poradne na Dúbravskej ceste 1. A boli to často veľmi vážne veci. Spočiatku pomoc pri integrácii v bežnej škole, neskôr pri prechodoch z jednej školy na inú, žiaľ, aj pri správach pre súdy. Veľmi nám pomohla najmä pani psychologička Eva Knoteková, ktorá už je na dôchodku. No ešte aj v súčasnosti máme ako oporu pani Evu Dovinovú, ktorá s Dominikom (aj so mnou) spolupracuje už vyše desať rokov. Je to neskutočná pomoc, vie o nás takmer všetko, vidí Dominika vyrastať, aj bojiť sa s rôznymi problémami, máme k nej vždy otvorené dvere. Pre mňa to znamená veľmi veľa. S Dominikom riešim všetko, niekedy mi veci povie skomolene, snažím sa vždy pochopiť

o čo ide a viem, že môžem zísť do poradne a o všetkom úprimne a otvorene rozprávať. Často tak robím. S Dominikom sa veľmi ľúbime, objímame sa pri každej príležitosti. Má veľmi rád malé deti, s rovesníkmi to skôr nevie. Ženám rád lichotí. Pochváli mi každý obed, ktorý mu pripravím. Pomáha mi s nákupmi. Je to môj parták na výletoch, dovolenkách, na koncertoch, v divadle. Občas musím zvýšiť hlas, pougovať, niektoré veci aj päťkrát za sebou zopakovať, ale ináč sme v pohode. Dominik rád píše a pre časopis Slniečnica si pripravil článok o svojej obľúbenej pani učiteľke triednej Alici Dizdarevičovej a požiadal ma, aby som mu pomohla s jeho uverejnením.

**Eva Kovárová, mama,
foto autor**

Dominik o svojej pani učiteľke Alici

Mgr. ALICA Kozáková Dizdarevičová je milá, učenlivá, spoločenská, kultúrna, sebavedomá žena rada učí na tejto škole chodí pekne a čisto oblečená a žije hudbou a kultúrou tak ako ja má peknú podstavu a kondíciu a vždy dobrú náladu po celý deň a má pekný a mladučký vek 45 rokov

Obľubuje tanec, spev, hudbu, maľovanie na plátno či na výkres má rada spoločnosť a deti a preto ich aj učí a zároveň aj pomáha pri učení do života a vie byť pekná, je krásna a pekná a plnoštíhla a ohľadu plná má rada Psov, mačičky, a kocúrikov musím ju otvorene pochváliť za snahu a božskú trpezlivosť nás učiť a ja ju mám nesmierne rád moju užasnú pani učiteľku na tejto škole približne 5-10 rokov pôsobí a učí Je vyučená za zdravotnú sestru lebo robila na Kraťároch na detskom oddelení ako detská lekárka aj napriek tomu čím si musela prejsť učí na tejto škole: Spojená škola Dúbravská cesta 1 V Bratislave 82 525 Bratislava www.dubravskacesta.sk

Učí nás 3 ročníky praktickej školy a ja ju preto mám rád. Som jej Vďačný že nás učí a je s nami spokojná učí nás: SJL, MAT, ZDV, VMO, RPS, VIV, VÝK ETV, ROV. Mám ju rád aj preto že nás bude učiť 3 ročníky a zároveň je aj mojou druhou mamou v škole pomôže ošetriť keď treba vie podať materskú lásku, či výchovu do života aj dobré rady do života tie musíme rešpektovať

A tolerovať právanie taký aký sme je pohodová, rýchla, dôsledná a niekedy až moc prísna ale aj mäkka na výchovu nosí pekné a čisté šaty a rada sa fintí

A pracuje s nami na našich triednych hodinách tento rok som už konečne 2 a čo skoro budem 3 a budem končiť Praktickú školu ocenujem a vážim si prácu pedagógov a učiteľov ktorých nás učili a učia do dnes Vedenie školy a riaditeľku musím pochváliť tiež za vzornú dochádzku do svojej práce aj všetky učiteľky NIKDY NA VÁS NEZABUDNEM BUDEM NA VÁS MYSLEŤ AJ PO UKONČENÍ MÔJHO ŠTÚDIA

Z celého srdca ďakujem aj : Alicke Dizdarevičovej, a vedeniu školy, Eva Dovinová, Anna Kozárová a milá pani riaditeľka PAEDR:Adriana Dostallová

Ďakujem za pochopenie: Grussmann Dominik 1.C Pš

Dominik s pani učiteľkou Alicou na pôde parlamentu.

Vyspelosť spoločnosti sa meria tým, ako sa stará o najslabších. Vláda SR ani po 27 rokoch nedokáže v našej krajine zabezpečiť základné ústavné práva deťom so zdravotným znevýhodnením, deťom v riziku, nadaným deťom a pod.

Inklúzia alebo exklúzia?

Možno málo viditeľným, ale predsa najzraniteľnejším miestom slovenského školstva je téma inklúzie. Na Slovensku „si nedovoľte“ priviesť na svet dieťa, ktoré sa vymyká šedému priemeru, nesmiete mať nadané alebo naopak znevýhodnené dieťa. Ak sa tak stane, nedostanete v školskom prostredí podporný servis garantovaný nielen Ústavou, ale aj medzinárodnými dohovormi. Dieťa u nás nemá nárok na asistenta, prispôbenie výučby svojim potrebám či znevýhodneniu, nemá nárok na nevyhnutnú podporu psychológa, špeciálneho pedagóga či terapeuta. A to všetko napriek základnému cieľu školského zákona v § 2g) rozvíjať dieťa v súlade s jeho predpokladmi a podnetmi, ktoré stimulujú jeho vlastnú snahu stať sa harmonickou osobnosťou. Ak hovorieme o inklúzii, nejde o zrušenie škôl, nejde o to, dostať všetky deti do hlavného prúdu, ale ide o zabezpečenie potrieb pre každé dieťa, ide o filozofiu a prax podporujúcu každé dieťa.

Potemkinova dedina

Naši čelní predstavitelia sa fotia vo vymalovaných školách, so šťastnými deťmi, so spokojnými riaditeľmi a v náručí s postihnutými deťmi. Realita je však veľmi krutá. Naša krajina je ochotná sa postarať iba o polovicu detí, ktoré majú znevýhodnenie alebo nadanie. V roku 2017 poskytnete viac ako 20 mil. eur na asistentov učiteľa. Ostatné deti, bez ohľadu na vážnosť ťažkostí, nemajú „nárok“. Odborníkov pre deti ministerstvo nezabezpečí. Ak sa škola uskromní a možno stíši kúrenie, tak si „kúpi“ na 1 deň v týždni psychológa.

Nie sú peniaze?

Rozhadzujú sa milióny eur na lyžiarske kurzy a školy v prírode, bezplatné cestovné vo vlakoch, predražený edunet či štadióny za cenu odmietnutia pomoci tým najzraniteľnejším. Krajina vyzbiera 1,2 miliardy navyše na daniach, ale naše deti naďalej v PISA testovaniach vystupujú ako jedny z najmenej šťastných v rámci vyspelých krajín sveta. Minister školstva nedávno vyhlásil, že podporí exkurzie do koncentračných táborov. Nie je to nutné, pán minister, stačí prísť do tých „vymalovaných inkluzívnych“ škôl, vidieť ubitých učiteľov, ktorí nevedia ako pomôcť všetkým deťom v riziku, pozrieť sa do kancelárií riaditeľov, kde im sedia deti, s ktorými si nikto nevie poradiť, prejsť sa po diagnostických centrách a LVS-kách, či reedukačných centrách a vidieť, ako táto krajina hazarduje s budúcnosťou detí. Nefunkčná a vyhoretá sociálna kuratela, absolútne nepostačujúca prevencia policajného zboru pri boji s extrémizmom už aj u trinásťročných detí, slepé uličky hlavného prúdu vzdelávania pre deti s autizmom, či telesným postihnutím, predčasné ukončenie dochádzky u detí v riziku. Máme nešťastné deti, rodičov a učiteľov, rozpadávajúce sa školstvo. Čo potrebujeme pre naše deti? Potrebujeme komplexný systém starostlivosti o deti v školskom prostredí. Budova školy musí disponovať odborným tímom – školský psychológ, špeciálny pedagóg, asistenti učiteľa. A to je podpora pre všetkých – pre vyhorených učiteľov, zúfalých rodičov, nestihajúceho riaditeľa, smutné deti. Je to bazálny C-vitámín, aby sme neochoreli segregáciou a extrémizmom. Ako druhé musíme zabezpečiť kvalitné

vzdelávanie a edukačnú psychohygienu pre týchto odborníkov, nie krachujúce Metodicko-pedagogické centrum. Ako tretie – komplexnú spoluprácu rezortov – polícia, kuratela, pedopsychiatri, liečebné zariadenia a škola ako ich združujúci „obvodný lekár“.

Aká je realita?

Napríklad: dieťa už od škôlky razí kariéru neúspechu, ale nemá mu kto pomôcť. Škola nedostane psychológa, ani špeciálneho pedagóga, triedny učiteľ nedostane asistenta, rodičovi nemá kto odborne poradiť, dieťaťu sa nedostane terapie, možno tak tabletky lexaurínu. Po piatom ročníku už na dieťa platí iba dvojka zo správania a tabletky pre učiteľa, po 7. ročníku mu zaplatíme pobyty v diagnostickom centre či LVS, na konci neukončenej základnej školy reedukačné centrum, či návštevy policajnej stanice. Milióny eur tečú už len na represie. Alebo ste rodič s dieťaťom s autizmom a v prvej triede začínate s tým, že si z 800-eurového platu financujete za 450 eur asistenta učiteľa. Ak ste mali smolu na životného partnera, tak ste na ďalšie 2-3 deti sám. Do školy v prírode „zdarma“ dieťa ani neprihlásite, lebo nemáte ani na vreckové a asistent vám tam za ten príspevok ani nepôjde.

Čo robí ministerstvo?

Ak požiadate o 12 asistentov učiteľa, dostanete: žiadneho. Ešte vám prínajlepšom nejaký úradník povie, že veď vaše deti vedia chodiť. Na stole MŠVVaŠ SR je takmer polovica nevybavených žiadostí o asistentov pre zdravotne znevýhodnené deti. Nadané pre istotu nedostanú asistenta vôbec. Učítelia si nejakú poradiu. V januári 2017 však prišlo ministerstvo s „výborným“ nápadom inklúzie: V škole úspešnejší. Ústavné právo na podporný servis (psychológ, asistent, špeciálny, či sociálny pedagóg) malému počtu škôl a z malej časti zabezpečí na 3 roky EÚ projekt, lebo veď nemáme vlastné dane. Za akú

cenu? Riaditeľ školy si ponociach začne študovať 100-stranové manuály projektovej dokumentácie a vyplňať nezmyselné kolónky projektov. Alebo predá obličku a kúpi si agentúru, či projektového manažéra. Ak zavoláte na ministerstvo o pomoc, že niečomu nerozumiete, je to váš problém, máte čítať s porozumením, alebo dostanete odpoveď: všetkých nespasíte. Ak po všetkom krviprelievaní podáte projekt, šanca na výhru je asi 1:10, ak ste v okolí Bratislavy, potom len 1:100. V projekte musíte garantovať, že aj po skončení projektu si budete zo svojich peňazí ďalej financovať príslušný tím a asistentov. Ak ste ale náhodou kvôli rozpadajúcej sa morálke už prijali na malý úväzok psychológa, eurofondy asi nedostanete, lebo nevytvoríte nové pracovné miesta. A ak ešte čítate ďalej, tak musíte ministerskú projektovú komisiu presvedčiť, že peniaze máte dostať práve vy, lebo vaši žiaci sú cennejší, zaslúžia si to viac ako iní. Ostatné deti si nezaslúžia rovnakú príležitosť. Zvíťazia tí najdravší. Zo 6 000 škôl sa vybaví cez eurofondy na 3 roky asi 400 škôl - bez systému, konceptu, udržateľnosti, vízie, vzdelania. A keď riaditeľ školy podpíše projektovú zmluvu a prinesie 30 potvrdení o svojej bezúhonnosti a nezaťažnosti školy, dostane prísne strážené peniaze na najzákladnejšie potreby detí (asi 500 - 600 eur v čistom pre odborníka), ktoré s výkazmi, listinami a kontrolami privedú na jeho školu skazu. Ministerstvo si predsa nemôže dovoliť na krajských školských úradoch zaplatiť projektových manažérov, ktorí by školám pomáhali. A keď niečo neviete, opýtajte sa, ale ministerstvo má 30-dňovú lehotu odpovedať a radi Vám to pripomenú. Kde nájde riaditeľ schopných psychológov, terapeutov, sociálnych pedagógov, asistentov, ktorí to budú robiť za tú almužnu? Škola je nezameniteľné miesto podpory pre všetky deti a rodiny. Je to najstabilnejšie miesto na Zemi, jediné miesto, kam musí prísť každé dieťa a trávi v ňom aspoň polovicu svojho vývinového obdobia. Je to banka najstiejšich investícií prosperity krajiny.

Deklarovať v dokumentoch, vyhláseniach a mediálnych výstupoch násilnú inklúziu a zároveň neposkytnúť deťom, rodičom, učiteľom, tj. škole podporu, vzdelávanie, komplexný systém, spoluprácu a základné prostriedky na financovanie školského psychológa, špeciálneho pedagóga, asistenta učiteľa, či terapeuta, výcvik inklúzie a teambuildingu, je čosi veľmi podobné ako Potemkinova dedina...

Viktor Krížo, špeciálny pedagóg

Zdanie inklúzie

Ked' spoločný čas pomáha

Kto sa v sobotu popoludní zapojil do arteterapie, odniesol si na pamiatku vlastnoručne pomalované tričko

Obdobie tehotenstva je výnimočným obdobím v živote každej budúcej matky a tvoriacej sa rodiny. Očakávanie dieťaťa je sprevádzané spravidla radosťou, plánovaním dokonalej budúcnosti, túžbami, ale aj predstavami, teda konceptami v myšlienkach budúcich rodičov, starých rodičov a blízkych. Koncepty rodičov sú viazané na dieťa samotné, rodičia si vytvárajú predstavy o jeho vzhľade, schopnostiach, ale aj budúcnosti.

Predstavy rodičov sa však viažu aj k sebe samému a k svojmu partnerovi ako budúcim rodičom. Predstavy si tvoria aj starí rodičia, ktorí sa do istej miery pokúšajú poopraviť ten svoj pôvodný rodičovský koncept. Narodenie dieťaťa tak prináša zmenu do života každej rodiny, je to okamih,

kedy predstavy nadobúdajú reálny obraz. Koncepty rodičov sa menia v situácii, kedy prichádza na svet dieťa s komplikáciami, alebo jeho vývin neprebieha očakávané. Väčšina rodičov detí s Downovým syndrómom je konfrontovaná s okolnosťami a špecifikami vývinu →

Maminkine tričko je hotové

Nočné dialógy

Večerná únava
po náročnom dni

... v tvorivom zápale

Keď rodičia tancovali
- deti a dobrovoľníčky relaxovali

➔ dieťaťka veľmi skoro, majú mnoho otázok, potrebu poznať súvislosti a zdieľať skúsenosti s inými rodičmi v rovnakej situácii.

Centrum včasnej intervencie Bratislava, n. o. za podpory Nadácie pre deti Slovenska v rámci grantového programu Hodina deťom realizuje od júla 2016 do marca 2017 projekt „Keď rodičovstvo bolí“. Obsahom projektu sú pravidelné konzultácie v rodinách detských klientov, ktorých cieľom je podpora rodiny, komunikačných stratégií používaných v rodine, ale aj podpora interakčných väzieb medzi rodičmi a deťmi. Okrem pravidelných konzultácií poradcov centra v rodinách bol výnimočným zážitkom pre všetkých I. víkendový pobyt pre 6 rodín detí so zdravotným postihnutím od narodenia do 2 rokov. Pobyt sa uskutočnil v dňoch 11. 11. až 13. 11. 2016 v Stupave v Park Hoteli Intenzíva. Podstatou stretnutia rodín, poradcov Centra včasnej intervencie Bratislava, n. o. a odborníkov bolo zdieľať spolu spoločný čas, skúsenosti, otázky, radosti aj sklamanie, úspechy aj neúspechy a spoločne hľadať možnosti riešenia. O priebehu a svojich postrechoch z týchto dní napísali dobrovoľníčky, ktoré sa pobytu spolu s poradcami Centra včasnej intervencie Bratislava, n. o. zúčastnili:

„Piatkový podvečer bol venovaný zoznameniu. Atmosféra bola už od začiatku veľmi príjemná, a tak sa ňou rodičia nechali vniesť až do nočných rozhovorov vedených našimi kolegyňami, zatiaľ čo deti pod dohľadom dobrovoľníčok spokojne odľukovali na izbách.

V sobotu sme doobedňajšieho programu zahrnuli výrobu stimulačných pomôcok, resp. hračiek, cvičenia pre drobcov pod vedením našej pani fyzioterapeutky a IT okienko o dostupných aplikáciách vhodných pre rozvoj rôznych zručností detí. Nedalo sa s určitosťou predpokladať, ako sa rodinám budú páčiť navrhované aktivity, a preto je potrebné spomenúť to úžasné nasadenie, s akým sa všetci pustili do práce, čoho výsledkom sú aj vyrobené pomôcky pre deti na priam profesionálnej úrovni.

Poobede nasledovala muzikoterapia a arteterapia prepojené súťažou medzi rodinami, v ktorej mali jednotliví členovia v časovom limite splniť čo najviac nami zadaných úloh. Bolo úžasné sledovať, s akým nadšením a entuziazmom sa plnili úlohy rôzneho druhu, počas ktorých sa mohli rodičia aj ich ratolesť umelecky realizovať a spoločne si vytvoriť napríklad pekné tričká na pamiatku. Na záver soboty naše pozvanie prijal tanečný majster, ktorý s veľkým nadšením vytiahol všetkých rodičov na parket. Spočiatku sa im síce vôbec nechcelo, no nakoniec sa nechali nahovoriť a urobili dobre – ako to sami zhodnotili, počas týchto chvíľ prišli na úplne iné myšlienky, aktívne si oddýchlí a zaspomínali si na „své mláďá“. No a my spolu s dobrovoľníčkami sme sa zatiaľ venovali ich ratolestiam, pevne odhodlané udržať úsmev na tváričkách aj tým najtvrdším orieškom, keďže poniektoré deti sa ocitli mimo dosahu svojich rodičov po prvýkrát.

Večer pred spaním bol venovaný rozhovorom na rôzne témy a súvisiacim aktivitám na zamyslenie. V nedeľu sme sa spoločne prebubnovali k záveru víkendového pobytu. A keď píšeme prebubnovali, tak to myslíme doslovne – človek by ani nepovedal, že keď dáte rodičom do rúk africké bubny a pridajú sa k nim dvaja pozvaní hudobníci na saxofón a gitare, vznikne atmosféra hodná pomenovania ako nezabudnuteľný zážitok!

V záverečnej reflexii sa rodičia, odborníci aj dobrovoľníci zhodli na tom, že pobyt naplnil všetky aj tie najodvážnejšie očakávania. Pre rodičov bolo najťažšie rozhodnutie pobytu sa zúčastniť ako celá rodina. Najsilnejším zážitkom bolo poznanie, že môžu svoje dieťa s dôverou zveriť do starostlivosti niekoho iného a ich dieťa túto novú situáciu bez problémov zvládne. Sme veľmi radi, že sa podarilo prepojiť oddych s odborným programom, s tvorivými a aktivitami, pohybom a tancom, do ktorých sa zapojili celé rodiny.

Erika Tichá, foto autor

Tieto deti budú hrať divadlo!

Pred 10-timi rokmi prišiel Demo Vizár za Maškou Gáabrišovou a povedal: „Tieto vaše deti budú hrať divadlo! A mám dievčinu, ktorá to bude robiť!“ S Maškou sme si ťukali na čelo, že to akože budeme hrať „Byť, či nebyť?“ Demo predsa naše deti ani poriadne nevidel. Poznal mnoho detí s Downovým syndrómom, ale naši boli malinkí, mali 3 až 6 rokov.

Keď prvýkrát prišla Lucka za deťmi, my rodičia sme ju usmerňovali. Lucia to musíte takto a nie takto, viete, oni sú špeciálni, nie tak zhurta... Potom kdesi spadol z neba Erik a bolo „navarené“. Prvý rok sme s Dorotkou na divadlo nechodili. V tom čase sme mali cvičenie v Sokolovni a nám sa zdalo, že to jej dá viac ako divadlo, ona je predsa ešte malá a nevie ani rozprávať. Keď sme uvideli prvé predstavenie, bolo to ako blesk z jasného neba. Toto sa dá robiť s našimi deťmi? Ved' to je fantastické! A začalo sa jedno

z najväčších dobrodružstiev našej rodiny. To, čo dokázala Lucia s Erikom je veľmi výnimočné. Deti, ktoré sa ani nevedeli pozrieť jedným smerom sa akoby šibnutím zázračného prútika začali otvárať, objavovať svet fantázie, predstavivosti, učili sa rozlišovať, čo je naozaj a čo je akože. Dni sa nám rátali od divadla po divadlo. Týždeň čo týždeň sa zatvárali dvere na hornej herni v Materskom centre Hojdana a naše deti odchádzali do iného sveta. Občas sme my rodičia nakukli cez sklo, ale nie vždy sme chápali, čo sa deje. Ale

na konci vždy vyletel krdeľ šťastných detí. Veľmi rýchlo sme pochopili, že nie je ani tak dôležité koncoročné predstavenie, ale ten proces, ktorý cez hru učil deti poznávať nové obzory. Lucia aj Erik sú liečební pedagógovia, okrem toho Lucka skončila bábkoherectvo a Erik sa dlhé roky venoval amatérskemu divadlu. Každá hodina mala výchovný a vzdelávací cieľ, ktorý dosahovali dramatickými prostriedkami. Netuším, koľko ľudí vie toto robiť, ale Erik s Luciou túto výzvu prijali a stali sa z nich ozajstní majstri dramaterapie. Aj naše predstavenia sa vyvíjali tak ako rástli deti. Spočiatku viedli predstavenie Lucia s Erikom a deti tvorili „organizované křoví“, postupne deti preberali najskôr skupinovo, neskôr individuálne nové role. Každé predstavenie bolo zrelšie a zrelšie. Keď sme boli prvýkrát na divadelnej prehliadke detských

divadelných súborov Malá Thália v Senci s predstavením Cirkus Prečolebo, porota nebola schopná zhodnotiť predstavenie. Boli prekvapení, zaskočení, možno dojatí... Jednoducho stretnutie s našimi deťmi bolo pre nich veľkým prekvapením. Ale o 2 roky, keď sme hrali predstavenie Všetci sme na jednej lodi, porota veľmi ocenila nielen umelecký posun, ale aj ľudský rozmer tejto práce a to, čo to našim deťom dáva. Naši herci boli istejší, sebavedomejší, otvorenejší. Na 10. výročie sme sa spoločne rozhodli otvoriť s deťmi otázku inakosti. My rodičia sme až do premiéry nevedeli, ako sa s touto témou popasujú nielen autori, ale aj deti. A neostáva nám povedať nič iné, len že to bolo uchopené super, deti sa vo svojich rolách cítili veľmi dobre, na javisku výborne vyzerali a úspech si plnými dúškami užili. Raz darmo, sú to herci telom a dušou. Najviac ma dojala Lívia, ktorú sme pred rokom nahovorili, aby

chodila s nami do divadla. Je už staršia veľmi málo rozpráva, má trochu neformálnu postavu a nikdy nechodila inam, iba do školy. Svoju rolu si užila, vyzerala výborne a po predstavení prišla za mnou a rozžiarená mi povedala: „Ďakujem.“ A ja chcem poďakovať všetkým, Maške Gáabrišovej za to, že napriek svojim zdravotným ťažkostiam ešte stále zastrešuje ekonomické fungovanie nielen divadla Dúhadla, ale aj celého občianskeho združenia Up-Down syndrom, Erikovi Forgáčovi, Lucii Kralovičovej a ich rodinám za vytrvalosť, námahu, invenciu, otvorenosť, nápaditosť a hlavne za lásku, ktorou milujú naše deti (a trochu aj nás rodičov), našim dobrovoľníckam Gabikám, Lucke, Katke, Bianke, Ľubke, Magduške a všetkým, čo sa za tie roky prestriedali pri našich deťoch. Vďaka rodičom za ich vytrvalosť voziť deti na divadlo každý týždeň, za ochotu vždy pomôcť. Kedysi na začiatku, bola túžba,

aby naše deti robili niečo zmysluplné a aby to robili spolu. Keď nás je v Bratislave viac rodín, aby sme to využili. Okrem Dorotky máme ešte 4 deti, ktoré sú už dospelé. S každým sme prežívali nejaký príbeh, mali svoje partie detí i rodičov. Všetko však prebehlo veľmi rýchlo. A tak sa snažím uchopiť okamih, spomalím dospievanie našich detí, lebo neprejde veľa času a mnohé veci zostanú spomienkou. Keď sa nám narodili naše „špeciálne deti“, netušili sme, čo nás čaká. Prežívali sme rôzne emócie a obavy, čo nám ďalší život prinesie. Dnes si mnohé povieme: „Keby sme vedeli, aké to bude naozaj, ušetrili by sme si mnoho slz a strachu. Lebo aj keď sme museli zabojsť v mnohých veciach, radosti a šťastia prežívame neúrekom.“ A tak sa učme od našich detí, prežívajme ich radosť, na starosti pozerať sa odstupom a budujme vzťahy. To nám zostane navždy.

Viera Vlčková, foto autor

Premiéra autorskej hry Divadla Dúhadlo

Vec: Žiadosť o prijatie

Tramtadá tramtadá dá! Na známosť sa dáva, že 20. 11. 2016 o 17:00 sme mali možnosť uviesť na svetlo sveta dlho pripravovanú premiéru novej autorskej hry Erika Forgáča a Lucie Kralovičovej „Vec: Žiadosť o prijatie“.

Ja ako spoluautorka môžem priznať, že hra sa rodila dlho, pretože vychádzala zo života a skúseností nás i našich, či nám zverených detí. Herci v Divadle Dúhadlo, ktoré od začiatku pôsobí pri o. z. UP – Down syndrom, nie sú žiadni nováčikovia. Je to v poradí šieste predstavenie, v ktorom sa predstavil detský divadelný súbor Divadlo

Dúhadlo, ktorý tvoria deti s Downovým syndrómom, ich súrodenci či kamaráti, dobrovoľníčky alebo inak spriaznené duše. S deťmi pracujeme dramatickými a dramaterapeutickými prostriedkami od roku 2006, keď sme nesmeli začali a naskúšali prvé divadelné predstavenie, ktoré bolo iba akousi „Hrou na divadlo“. Postupne sme sa osmeľovali, deti sa učili a zároveň i my sme sa učili od nich. V novembri 2016 sme uviedli našu zatiaľ najnovšiu inscenáciu „Vec: Žiadosť o prijatie“. Touto inscenáciou sa snažíme z roviny hry a rozprávok posunúť do priestoru akéhosi komunitného divadla, ktoré svojou tvorbou reaguje na život detí s Downovým syndrómom, ich rodín a problémov, ktoré sú

s ich svetom spojené, v kontexte našej spoločnosti, ktorej sme všetci súčasťou. Touto hrou reagujeme na stále viac do popredia sa dostávajúcu problematiku školskej integrácie detí s postihnutím do škôl bežného typu. Rodičia detí s Downovým syndrómom, ale aj detí s akýmkoľvek inými špecifickými potrebami, sa pri otázke začlenenia dieťaťa do bežnej základnej školy často stretávajú s negatívnymi postojmi a odmietnutím prijatia dieťaťa. Predstavenie nereaguje len na prijatie do nejakého školského systému, ale reaguje na problematiku prijatia niekoho, kto je iný ako ja, niekoho, koho nepoznám aj z vnútornej stránky. Otázka: Prijat? alebo Neprijat? sa teda týka každého jedného z nás. Téma

predstavenia je diametrálne odlišná od predchádzajúcich predstavení, pretože prechádzame od symbolickej hry, hrania rozprávok, ktoré boli pre deti známe a bližšie, k istému až sociálnemu problému. Spomínaná myšlienka integrácie je v predstavení zobrazená akoby v „opačnom garde“. Teda nebudeme prijímať do intaktnej triedy deti s postihnutím, ale naopak do špeciálnej triedy deti bez postihnutia. Striedaním obrazov školskej triedy a súdu sa snažia postupne zobraziť, prečo prijať nových žiakov (bez postihnutia), alebo ich radšej neprijat? Načo nám tu budú? Neohrozia nás, alebo naopak prinesú nový vietor do života už zabehutej triedy? Ale najlepšie bude, ak sa pridete pozrieť sami, divadlo bez diváka totiž nie je divadlom.

Mgr. Art. Lucia Kralovičová,
vedúca divadelného súboru Divadlo Dúhadlo

Dobrovoľníčka "naša" Katka

Je to štvrtý rok od toho, keď som ako nesmelá prváčka špeciálnej pedagogiky prišla na dramatické stretnutie detí s Downovým syndrómom. K divadlu som nemala žiaden špeciálny vzťah, toto ma úplne pohltilo. Týždeň čo týždeň sa na divadlo, ako to voláme, tešia deti, rodičia aj my - dobrovoľníčky. Deti to milujú, "hrajú sa" a hrou sa učia hrať. Dramatická hra rozširuje ich obzory a prináša úplne nové spektrum možností trávenia voľného času, ale aj budovania sebavedomia a osobného rozvoja každého malého herca. Deti divadlom doslova žijú. Je úžasné pozorovať, ako si niektoré pamätajú texty spred niekoľkých rokov, obdivuhodné sledovať, ako do divadla vnášajú celkom iný vietor. Ako hrajú srdcom. Lebo srdce je vo všetkom, čo robia. Keď stoj na javisku

aužívajú si úspech, je to povzbudzujúce nielen pre nich, ale aj pre ich rodičov. Pre mňa ako študentku je to skvelá príležitosť, kedy môžem aplikovať teoretické poznatky nadobudnuté v škole do praxe a taktiež to vnímam ako povinnosť každého študenta. Posledné odohrané predstavenie posunulo divadlo Dúhadlo na novú úroveň, k stvárneniu náročnejšej, môžeme povedať sociálnej témy: integrácie. A aj keď je diskutabilné nakoľko bola zrozumiteľná pre samotné deti, o to viac bolo potrebné "vytiahnuť" ju na verejnosť. A i ja, ako budúca špeciálna pedagogička som v roly asistentky, ktorú som v divadelnej inscenácii stvárňovala, mala možnosť uviesť si množstvo vecí, ktoré sa týkajú školstva a začlenenia detí so znevýhodnením. Aj keď samotný proces, kým sa predstavenie

nacvičilo do zverejniteľnej podoby nebol vždy jednoduchý, radosť s akou deti cvičili bola vždy veľkou motiváciou. Často boli samotné deti unavené menej ako ja, z času na čas pripomenuli aký obraz práve nasleduje, či kde má kto stáť a čo ma povedať. Vedeli sa zasmiať jeden z druhého, prísne sa na seba pozrieť ak sa niekto pomýlil, ale aj spontánne reagovať vo svojich rolách. Celý proces si okrem zábavy vyžadoval aj nemalú dávku zodpovednosti a trpezlivosti, aby mal v deň premiéry divák nielen pekný umelecký zážitok, ale išiel domov s pocitom, že mu niečo "vítá v hlave". **Bc. Katarína „Katka“ Rajčulová**
študentka 4. ročníka odboru špeciálna pedagogika

MÁŠA

Napísať niečo realistické po takýchto krásnych osobných vyznaniach je veru ťažké

Divadlo Dúhadlo pracuje už desať rokov ako najobľúbenejšia a najstaršia voľnočasová aktivita občianskeho združenia UP-Down syndrom. Paradoxne divadelný súbor papierovo vznikol skôr ako občianske združenie, ktoré oficiálne uzrelo svetlo sveta v roku 2007 ako transformácia svojpomocnej skupiny rodičov detí s Downovým syndrómom. Táto „svojpomocka“ pracovala od roku 2002 ako súčasť Agentúry Autisti.

„Duchovným otcom“ Divadla Dúhadla bol vtedajší šéfredaktor Slniečnice Damian Vizár, ktorý inicioval vznik tvorivého divadelného priestoru pre deti s mentálnym znevýhodnením. V priebehu niekoľkých mesiacov sa vytvoril tím ľudí, ktorých myšlienka zaujala a začali pracovať na jej realizácii.

V júni 2007

Divadlo Dúhadlo absolvovalo vôbec prvú premiéru vo svojej histórii, keď vystúpilo s pôvodnou autorskou hrou Lucie Zatkovej (dnes už Kralovičovej) „Hra na divadlo“.

25. 6. 2009

sa konala generálna skúška a následne 26. 6. 2009 premiéra predstavenia „Stvorenie? Stvorenie“ – autorskej hry Lucie Kralovičovej a Erika Forgáča.

V júni 2010

(v dňoch 25. 6. a 26. 6.) sa uskutočnilo ďalšie z predstavení detského divadelného súboru Divadlo Dúhadlo, ktoré sa tentokrát predstavilo s inovovanou rozprávkou „Kozliatka a vlk“.

Vzácný človek - - filantrop, pani Vilma Cipárová

Nikdy nezabudnem na ten deň, keď sme sa s mojou vtedy 12-ročnou dcérou Majkou zoznámili s mimoriadnymi ženami, s doktor-kou Majkou Šustrovou a magistrou Vilmou Cipárovou. Pre nás to bol prvý pobyt a aj prvé zoznámenie sa so Spoločnosťou Downovho syndrómu na Slovensku. Pobyt bol organizovaný pre rodiny s deťmi s DS v Beluškých Slatinách v roku 1998. Privítali nás dve milé dámy a už počas tohto pobytu vzniklo medzi nami priateľstvo. Pani Vilma Cipárová sa počas pobytu venovala nielen deťom, ale aj nám dospelým. Bola jednou z tých mála ľudí, ktorí dokázali zohnať finančnú podporu pre SDS. Svojím postojom k životu nám dávala nádej, že existujú ľudia, ktorým nezištne záleží na živote iných ľudí, aj takých, ktorí sa dostali do nepriaznivej situácie vzhľadom k znevýhodneniu svojich detí. Jej pomoc deťom a ľuďom s Downovým syndrómom pokračovala aj mimo pobytov, mimo SDS na Slovensku. Pomáhala pri vzniku Arabesky, Slovenskej spoločnosti pre rozvoj špeciálnej gymnastiky, športu a tanca mentálne postihnutých v Nitre, ale aj Zuzke Dvořákovéj, spisovateľke s Downovým syndrómom s vydaním jej kníh a jej integráciou do pracovného života. Zuzka pracovala takmer 10 rokov v knižnici v Bibiane. Pani Vilma, ďakujeme Vám za všetkých, ktorým sú vaše rady a nezištná pomoc k dispozícii. S dovolením redakcie, kde článok prvotne vyšiel, chceme čitateľom Slniečnice pani magistru Vilmu Cipárovú bližšie predstaviť ako ženu s veľkým srdcom.

Jarmila Kolenová

Filantrop
Vilma Cipárová

Deťom sa venujem z vdáčanosti

Je manželkou popredného výtvarníka a sochára. Dokáže vnímať, čo chýba rodinám s postihnutými deťmi aj ženám zahraničných veľvyslancov. Slovákov sprevádzala po svete, cudzincov po Bratislave. Často sa usmieva a rada pomáha. Vilma Cipárová.

? Ste vzorom emancipovanej ženy. Pôvodom ste pravá Prešporáčka zo Starého Mesta, otec mal nemecký, mama maďarský pôvod, ste športovkyňa, robili ste dvojkajak, precestovali ste veľký kus sveta, zakladali ste International Women's Club v Bratislave, spolu s veľvyslankyňami a manželkami veľvyslancov ste aj členkou čitateľského klubu, kde čítate a rozoberáte veľké romány, a v neposlednom rade sa venujete deťom a rodinám s deťmi s mentálnym postihnutím. Prečo sa venujete týmto deťom?

Ak to mám zjednodušiť, tak z vďačnosti.

? Za čo?

Z vďačnosti za môj život, za moje deti a moje vnúčatá.

? Ako ste sa k tomu dostali?

Keď pani doktorka Šustrová zakladala Spoločnosť Downovho syndrómu, sama je veľkou odborníčkou a má tiež syna Juraja s týmto syndrómom, prišla k nám, pretože potrebovali pre svoju spoločnosť značku, čo bola úloha pre môjho manžela Mira. Prišla vtedy aj s Jurajom, bol v puberte, bola som v rozpakoch, nevedela som, ako sa mám správať. Bol veľmi milý, slušný aj verbálne zdatný, ale nemala som s ničím podobným doteraz žiadnu skúsenosť. Neskôr organizovali pobyt, kde im Miro robil arteterapiu,

zobral ma so sebou, a tak som sa k téme dostala. Bolo to pred 25 rokmi.

? Čo vás oslovilo?

Keď som videla tie mladé krásne mamičky a ich hendikepované deti, ťažko som nachádzala slová, bola som plná obdivu a uznania, ako sa k nim správali. Snažila som sa byť užitočná, aby mamy mali aspoň chvíľu času pre seba, jeden chlapec sa ku mne privinul, stále sa ma držal. Odišli sme ďalej, posedeli sme si spolu. Zrazu ma zvalil na zem a začal mi búchať do hrude.

Myslela som si, že ma resuscituje, vtedy bol v móde seriál Baywatch. Spýtala som sa jeho mamy, povedala mi, že mi chce zachrániť život. Dostalo ma to. Potom som sa zoznámila s maminou, ktorá má dieťa s ťažším poškodením, okrem Downovho syndrómu má čiastočný autizmus a vôbec nehovorí. Viete si to predstaviť – dieťa, ktoré vám za celý život nepovie ani len mama?

? Čo nasledovalo?

Zúčastnila som sa na ďalšom sústreďení, neskôr vznikol časopis, snažila som sa pomôcť. Každé leto som chodila s nimi na sústreďenie do Beluškých Slatín, na stretnutie v Bratislave. Tieto deti sú nesmierne vďačné, Downov syndróm je z mentálnych postihnutí ľahšou diagnózou. Ak je dieťa len trochu zdatné, dokáže vám nesmierne úprimne vyznávať lásku. Sú to čisté duše. Nevedia, čo je to podraz a klamstvo.

? Keď ľudia nepoznajú niekoho vo svojej rodine alebo okolí s Downovým syndrómom, tak sa zväčša boja...

... nečudujem sa tomu. Rozpaky sú oprávnené, človek, ktorý to nepozná, nevie, ako má zareagovať. Keď takto postihnuté osoby spoznáte, tak sa tieto bariéry ľahko prekonajú. Osobitne keď

máte to šťastie ako ja, keď som videla tieto deti rásť a dospievať. Najskôr hovorili, potom úžasne kreslili, poznám veľa príkladov výnimočných jedincov, či už robili karate, plávali, maľovali. Časom vidíte, že tieto deti zdedili po svojich rodičoch mnohé talenty, nesú ich pečať. Nie sú to žiadni mongoloidi, ako sa tomu hovorilo za komunizmu, keď sme tieto deti ani nevideli, nemohli sme ich stretnúť, pretože boli izolované v ústavoch.

? Videli ste aj nejaký taký ústav?

Áno, keď sme v začiatkoch spolu s kolegynkami z charity a International Women's Clubu navštívili takéto zariadenie, bolo to niečo otrasné! Ako sa k deťom správali, ako vyzeralo prostredie, hrozné!

? Priblížte nám to.

Napríklad v istom kaštieli po Pálffyovcoch, predstavte si veľkú halu poľovníckeho kaštieľa a plnú detských postieľok. Deti tam ležali, nevideli a nepoznali modré nebo. Spýtala som sa prečo. Sestričky ich nevedeli preniesť tri poschodia po schodoch dole. Chvalabohu, za pár rokov sa vďaka ľuďom, ktorí sem prichádzali zo zahraničia, napríklad aj členkám nášho klubu, veľa zmenilo. V inom kaštieli, kde bývali staršie deti a kde sme spoznali Janka Bordáča, ktorý sa stal členom našej rodiny, som zažila jednu Nemku, ktorá keď videla sanitu, stav kúpeľne, povedala, že to nie je možné. Na 50 ľudí pripadali dve sprchy, jedna vaňa, všetko páchlo, strašné. Táto pani na mieste vypísala šek na novú sanitu. V jedálni sme videli deti, ktoré nenosili plienky, pretože na ne chýbali peniaze. Posun určite nastal.

postoj.sk, foto: Andrej Lojan

Druhú časť rozhovoru uverejníme v ďalšom čísle časopisu Slniečnica.

Staň sa aj Ty členom nášho tímu!

Ak Ti budúcnosť ľudí s Downovým syndrómom nie je ľahostajná a chceš pomôcť pri budovaní lepšej spoločnosti, využij príležitosť a staň sa jedným z nás. Je veľa oblastí, ktoré by sme mohli zlepšovať a možno máš nápad, ako to urobiť. Naše súčasné aktivity sa viažu najmä k organizovaniu rekondičných pobytov a vydávaniu časopisu Slniečka, ale môžeme robiť oveľa viac, ak prídeš s dobrou myšlienkou a chuťou podieľať sa na dobrovoľníckej činnosti. Presný čas, kedy sa bude formovať nový tím je čas IX. Snemu Spoločnosti.

Pozvánka na IX. SNEM Spoločnosti Downovho syndrómu

Dátum: 20. máj 2017

Miesto:

Budova AZZP ul. Petra Bezruča 1012, Trenčín,
Edukačno-rehabilitačné centrum

Miestnosť:

bezbariérový vstup, vonkajší areál možnosť prísť aj s deťmi

Trvanie:

začiatok o 10.00 hod., predpokladaný záver: 14.30 hod.

Občerstvenie zabezpečí SDS.

Ing. Róbert Lezo

predseda Spoločnosti Downovho syndrómu na Slovensku

Dôležité: Návrhy na kandidátov do nového predsedníctva a redakčnej rady Slniečky na funkčné obdobie od r. 2017-2020 posielajte na adresu Spoločnosti Downovho syndrómu na Slovensku, Tallerova 4, 811 02 Bratislava - Staré mesto alebo mailom na adresu ds@downovsyndrom.sk, resp. rlezo@softip.sk do 15. 5. 2017 s kontaktnými údajmi kandidujúcej osoby (meno, adresa, telefón, mail). Uvitáme medzi sebou ľudí, ktorí sú ochotní niečo spraviť pre naše deti. Bližšie info na t. č. +421 903 634 396 p. Lezo.

SPOLOČNOSŤ DOWNOVHO SYNDRÓMU NA SLOVENSKU

v spolupráci s Mestom Trenčín

pripravujú

PLAVECKÉ PRETEKY

VC PRIMÁTORA MESTA TRENČÍN ZDRAVOTNE ZNEVÝHODNEJ MLÁDEŽE 2017

a

2. Majstrovstvá Slovenska v plávaní mládeže s Downovým syndrómom

Sobota 6. máj 2017, Krytá plaváreň - Trenčín, ul. Mládežnícka 4

PROPOZÍCIE

Preteky sú otvorené všetkým

plavcom so zdravotným znevýhodnením

Očakáva sa štart pretekárov z celého Slovenska i zahraničia

Záštitu prevzal primátor

mesta Trenčín **Mgr. Richard Rybníček**

Nezisková organizácia

Vstúpte oslávilo desaťročnicu

Od minulého roka vo Vstúpte funguje Duo Pali a Pali :) Asistent Pavel Sýkora spolu s Palom Hallonom vedú hodiny muzikoterapie, ktoré sú u klientov mimoriadne obľúbené. Vyhrávalo a spievalo sa aj na oslave 6. 11. 2016.

Vpredvianočné obdobie ide život vo Vstúpte na plné obrátky. So zákazkami, ktoré má chránená dielňa a množstvo predajov, ktoré v tom čase zastrešujeme, sa nemáme čas zastaviť a bilancovať. Na to príde čas až v januári. Dorábame naše Vecičky s Dušou – výrobky, ktoré vychádzajú z pod rúk našich zamestnancov s mentálnym znevýhodnením a tešia mnohých pod vianočným stromčekom. V tomto roku sme pred vianočným frmolom ešte stihli oslaviť prvé desaťročie činnosti. Začiatkom roka nás potešila reportáž v relácii Cesta.

19. decembra 2006 ju zapísali do registra a začala tak oficiálne ako nový právny subjekt poskytovať sociálne služby ľuďom s mentálnym znevýhodnením. Slávnosť pri príležitosti osláv jubilea sa uskutočnila 6. novembra minulého roka. Bez nároku na honorár na nej vystúpili Mírka Partlová a Stano Kráľ. Podujatie moderovala Ka-

tarína Brychtová. „Prostredníctvom sociálnych služieb sa snažíme pomáhať a podporovať ľudí s postihnutím tam, kde to potrebujú. Sme šťastní, keď vidíme, že naša práca má zmysel. Vďaka podporovanému bývaniu a rehabilitačnému stredisku získavajú naši mladí možnosť svojho osobného rozvoja. Asistenti a dobrovoľníci

im pomáhajú žiť život tak, aby sa priblížili k čo možno najväčšej miere samostatnosti, pomáhajú im vytvárať si pozitívne návyky a nadobúdať nové zručnosti,“ hovorí riaditeľka Vstúpte PeadDr. Martina Ambrušová.

Vstúpte dnes prevádzkuje rehabilitačné stredisko pre 25 klientov s mentálnym znevýhodnením. Poskytuje službu podporovaného bývania v dvoch prenajatých bytoch aktuálne pre štyroch klientov. V roku 2012 organizácia otvorila chránenú dielňu, v ktorej dnes pracujú štyria ľudia so zdravotným postihnutím, prevažne stredným stupňom mentálneho znevýhodnenia pod vedením dvoch asistentov. Mnohým je známa na slovenské pomery unikátna predajňa Vecičky s Dušou na Radlinského ulici, ktorá funguje od mája 2013.

Vyrábame, predávame

Práve Vecičky s Dušou sa dostávajú na „pulty“ rôznych akcií, ktoré sa konajú v predvia-

nočnom čase - predaje na školách, úradoch, v organizáciách Malaciek i mimo nich. Na celých osem dní sme mali tiež prenajatý spolu s chránenou dielňou Domu Svitania v Jakubove stánok počas Adventných trhov v Malackách. Novinkou tohto roka v sortimente boli keramické zvončeky, rôzne keramické a textilné drobnosti, ale mimoriadne obľúbené ako veľmi praktický darček sú stále keramické misy. Niektorí naši zákazníci využili možnosť zakúpiť si naše výrobky cez portál Sashe.

Mikulášska kapustnica

Popri vianočných predajoch sme však nevynechali ani tradičnú Mikulášsku kapustnicu, počas ktorej sú vždy pozvaní ako hostia rodičia klientov. 6. 12. nás doobeda navštívila naša podporovateľka aj kamarátka Lucia Hablovičová ako pomocný anjel Mikuláša a priniesla sladké balíčky. Poobede už v centre rozvoniavala kapustnica, ktorú sme od rána na dvore

varili. Pochutnali sme si však aj na výbornej narodeninovej torte. Ohňostrojom a desiatkou na nej sme si ešte raz pripomenuli naše veľké výročie.

Vstúpte v Ceste

So Vstúpte ste sa mohli stretnúť nedávno v relácii Cesta. 28. 1. odvysielala RTVS na Dvojke reportáž zo Vstúpte, ktorú natáčali pred koncom septembra. „Vo Vstúpte mám druhý domov,“ vyjadrila sa klientka Hanka Sýkorová s DS o rehabilitačnom stredisku. To má za cieľ zmierňovať sociálnu izoláciu a poskytovať takú mieru sociálnej rehabilitácie klientom, aby sa dokázali presadiť aj vo svete ľudí bez hendikepu. O význame služby podporovaného bývania a benefitoch, ktoré jej prináša porozprávala Silvinka Dániová. Reláciu je možné vyhľadať v archíve RTVS a nazrieť tak do kuchyne Vstúpte, n. o., z ktorej vždy niečo dobré rozvoniava.

LUCIA VIDANOVÁ

Abú Zabí 2019

Je rozhodnuté. Letné svetové hry Special Olympics 2019 sa uskutočnia po prvýkrát na arabskom polostrove v emiráte Abu Zabí v Spojených arabských emirátoch.

7 000 atlétov zo
160 krajín ■ 20 000
dobrovoľníkov

SPECIAL OLYMPICS
WORLD WINTER GAMES
AUSTRIA 2017
Graz | Schladming | Ramsau | Styria

Heartbeat for the world

Flame of Hope - Plameň nádeje

Po 24 rokoch sa k našim západným susedom do Rakúska spolkovéj krajiny Štajersko vracia plameň nádeje. Plameň nádeje sa zapáľuje v Aténach na starom olympijskom štadióne a potom putuje usporiadateľskou krajinou. Plameň nádeje je súčasťou špeciálnych olympiád od roku 1981. A tu je jeho príbeh.

Súčasťou Svetových hier Special Olympics je aj neodmysliteľný beh s pochodňou a zapáľovanie olympijského ohňa. Napriek tomu, že Special Olympics vznikli v roku 1968, tak pochodeň sa začala používať až od zimných hier v roku 1981, keď policajti v Kansase založili združenie Law Enforcement Torch Run, aby podporili športovcov na špeciálnych olympiádach, čím chceli umožniť čo najväčšiemu počtu ľudí s postihnutím pravidelne športovať a zúčastňovať sa na športových súťažiach. Dnes má hnutie už viac ako stotisíc členov z radov policajtov a bezpečnostných zložiek z celého sveta. Združenie na podporu športovcov Special Olympics dá ročne viac ako 50 miliónov dolárov a sú dôležitým sponzorom Special Olympics.

Plameň nádeje tento rok pre 11. Svetové zimné hry SO Austria 2017 zapália 2. marca 2017 v gréckych Aténach. Odtiaľ sa olympijský plameň vydá na cestu, aby prišiel do hostiteľskej krajiny. Plameň nádeje - na svojej ceste cez Rakúsko bude sprevádzať 80 policajtov zo zahraničia, 10 z Rakúska a 10 medzinárodných atlétov s postihnutím, ako aj desiatky iných príslušníkov polície. V Rakúsku ponosú olympijský Plamienok nádeje z Bregenzu cez 50 miest a obcí. Zlatý kliniec Plamienka nádeje bude 18. marca 2017 počas otvorenia Špeciálnych olympijských hier 2017 na štadióne Planai v Schladmingu, keď odovzdajú Plamienok atlétovi, ktorý zapáli olympijský oheň.

rs, foto so

Takto pred 24 rokmi zapáľovali olympijský oheň Svetových hier Special Olympics na Planai Stadium v rakúskom Schladmingu.

Slovensko bude na špeciálnej zimnej olympiáde Svetových hier reprezentovať 18 športovcov s mentálnym postihnutím

Juraj a David, naše železka v ohni

Slovensko v dňoch 14 - 25. marca 2017 bude na Zimných hrách Special Olympics v Rakúsku reprezentovať 18 športovcov. Medzi nimi budú aj dvaja športovci s Downovým syndrómom - Juraj Šuster z Bratislavy a David Boček z Košíc. Obaja sú členmi Spoločnosti Downovho syndrómu na Slovensku. David a Juraj budú pretekať v alpských lyžiarskych disciplínach.

David Boček je ešte k tomu aj všestranný športovec a na tieto zimné hry sa poctivo pripravoval plávaním v bazéne, bicyklovaním a lyžovaním. Davidov veľký športový vzor je slovenský cyklista Peter Sagan. Celej našej slovenskej výprave želá naše združenie SDS, aby si olympiádu užili. Dôležité nieje vyhrať, ale pokúsiť sa vyhrať.

David Boček je všestranný športovec a na zimných hrách bude reprezentovať našu krajinu v alpskom lyžovaní.

Obháji striebro z Kórey?

Juraj Šuster preteká už viac ako 24 rokov.

Juraj na štarte zjazdu Zimných hier v Pchjong Changu.

Special Olympics

VRakúsku sa 14. až 25. marca uskutočnia Svetové zimné hry Special Olympics. V kolektíve osemnásťčlennej športovej výpravy sú aj dvaja športovci s Downovým syndrómom. Jedným z nich je zjazdár Juraj Šuster, ktorý pravidelne na týchto olympiádach získava najcennejšie kovy. O Jurajových životných skúsenostiach nám porozprával jeho otec pán Milan Šuster.

Juraj absolvoval SOU pre telesne postihnutú mládež a stal sa vyučeným záhradníkom. Odbor si vybral sám, bavilo ho to. V podstate stále od prvého dňa skončenia školy je zamestnaný. Začal v Integre, čo je DSS pre deti a mládež s viacnásobným postihnutím. Pracoval v záhrade, pomáhal pri údržbe v ústave a pri stravovaní detí. Neskôr prešiel do domova seniorov na Kramároch, kde sa spočiatku staral o klientov a neskôr pracoval v kuchyni. Jeho tretím zamestnaním je post čašníka v kaviarni Radnička. Myslím, že tu sa našiel. Chodí do práce veľmi rád, niekedy aj hodinu vopred. Pracuje 4 hodiny denne a má asi 20 služieb

mesačne. Rozvrh služieb je nepravidelný, mení sa každý mesiac.

Lyžovať začal už ako 3-ročný. Musel sa postaviť na lyže, lebo všetci ostatní rodinní príslušníci lyžujú, takže to ináč nešlo. Našťastie ho to od prvého okamihu bavilo. Od mamy, ktorá v tom čase trénovala deti v lyžiarskom klube Elán, dostal dobré základy techniky lyžovania. V trinástich rokoch začal súťažiť v rámci Hnutia špeciálnych olympiád. Spočiatku ako bežec a neskôr ako zjazdár. Prišli prvé úspechy v rámci Česko-slovenska, na medzinárodných pretekoch v Poľsku a aj nominácia na Svetové hry 1993 v rakúskom Schladmingu. Doniesol si

odtiaľ jednu zlatú medailu a jedno 6. miesto. Po tejto olympiáde presedlal na zjazdové lyžovanie. Ako Bratislavčan má na tréningy zjazdového lyžovania obmedzené možnosti. Napriek tomu sa aj tu dostavili úspechy. Nebudem vymenúvať všetky, spomeniem len to, že sa zúčastnil na troch svetových zimných olympiádach, pričom dva razy ho z účasti vyradilo zranenie či choroba. Medaily už doma nepočítame. Doposiaľ poslednou bola olympiáda v Pchjong Changu v roku 2013. Máme z nej dve strieborné medaily a jedno 6. miesto. Z Pchjong Changu sú aj priložené fotografie. O nasledujúcej olympiáde - v marci tohto roka - hovorí, že to bude jeho posledná a že už pôjde „do športového dôchodku“. Uvidíme ako to dopadne, lebo týmto sa nám „vyhráza“ už niekoľko rokov.

Okrem lyžovania má aj ďalšie lásky: rád číta, zaujíma sa o politické dianie vo svete, o históriu, o zemepis, chodí s nami na výlety, na koncerty Slovenskej filharmónie, ale „berie“ hudbu všetkých žánrov.

Milan Šuster, rs, foto amš

Juraj preberá olympijskú medailu v Pchjong Changu.

Baru v Pozzuoli šéfujú ľudia s Downovým syndrómom

Bar v blízkosti Neapola, v mestečku Pozzuoli, ktorý bol otvorený v januári, riadia výhradne ľudia s Downovým syndrómom. **Kaviareň Vesuvio, v ktorej sa podarilo zamestnať mladých ľudí s Downovým syndrómom. Mario, Maria Rosaria, Ilaria, Giovanni, Francesca, sú mená zamestnancov s trizómiou 21. Oni vám naservirujú kávu, čerstvé vylisované šťavy z ovocia a namiešajú koktaily.** Poslaním združenia, ktoré otvorilo kaviareň, je jednotlivcov s Downovým syndrómom pripraviť pre ich budúce zamestnanie. Prezident asociácie Mariolina Trapanese vysvetľuje, že otvorenie kaviarne je zásadným krokom smerom k osobnému rastu a zvyšujúcej sa nezávislosti pre týchto mladých ľudí.

Collete, pekárka, ktorá inšpiruje svet

Zoznámte sa s mladou ženou s Downovým syndrómom Collette - talentovanou mladou pekárkou z Bostonu, ktorá pracuje na vlastných originálnych receptúrach koláčikov cookies od roku 2011. **Dlho si pre svoj hendikep nemohla nájsť prácu, tak sa rozhodla, že si otvorí vlastný podnik, v ktorom využije svoje pekárske nadanie. Collette si otvorila vlastný výrobný závod v Bostone, kde vytvára a pečie všetky svoje vlastné cookies.** Počas prvých 10 dní si zákazníci objednali viac ako 50 000 sušienok. Jej šikovnosť rýchlo zaplnila sociálne siete a Collette od otvorenia prijala aj viac ako 65 000 listov od fanúšikov z celého sveta. Svoje zákusky ponúka Collette aj cez svoje webové stránky. Collette si plánuje otvoriť sieť ďalších pekární naprieč celými USA, kde by poskytovala zamestnanie ľuďom s hendikepom.

Deň holokaustu

V piatok 27. 1. 2017 sa po prvýkrát na celom svete pripomína deň holokaustu. Holokaust, to nebolo len zavraždenie viac ako 4 000 000 Židov, ale aj zavraždenie veľa ľudí s duševným, fyzickým postihnutím a Rómov. **Po prvýkrát v histórii prehovoril občan s Downovým syndrómom v nemeckom Bundestagu.** Deň pamiatky holokaustu bol tentokrát venovaný zabudnutým a dlho popieraným obetiam nacistickej eutanázie, ľuďom s postihnutím a psychickým ochorením, ktorí boli označení za nehodných života a systematicky vraždení v liečebných ústavoch. Aj dnes je ešte stále choroba a postihnutie niečo, začo sa spoločnosť hanbí, čo odsúva na okraj, čo nechce vidieť ako prirodzenú súčasť ľudských biografii. S postihnutím a chorobou sa v našom uponáhľanom, neosobnom, materialistickom svete nepočíta. Počíta sa s výkonným človekom bez chýb. Sebastian Urbanski nastavil politickej špičke zrkadlo, ukázal, že všetci sme si rovní. Byť priamo v pléne počas jeho príhovoru bol silný zážitok pre Slovenku Stanku. Sebastian Urbanski žije v Berlíne a pracuje ako profesionálny herec.

Módna návrhárka Isabella s DS

Isabella (19) sa narodila s Downovým syndrómom a patrí napriek jej hendikepu medzi najuznávanejších módnych návrhárov v Guatemale. Jej vek nie je jediná vec, ktorá robí Isabell Springmuhl výnimočnou vo svete módy, ale výnimočnou ju robí chromozóm navyše. **Svoje práce Isabella začiatkom roka prezentovala na London Fashion Week a BBC ju nedávno zaradila na zoznam 100 inšpirujúcich žien.** Isabella Springmuhl prejavila záujem o dizajn, keď bola na strednej škole. Bola ovplyvnená babičkou, ktorá mala ateliér a šila oblečenie s použitím tradičnej guatemalskej tkaniny, ktorá je známa pre svoje živé odtiene a žiarivé vzory.

Nelka sa medzi škôlkarmi cíti dobre

... alebo, ak si za niečím idete, môže sa to podariť. Aj napriek čakaným i nečakaným prekážkam. Treba sa však hlavne, sa nevzdávať!

Naša Nelka začala navštevovať denné sanatórium v Trnave, keď mala 21 mesiacov. Zariadenie poskytuje liečebno-preventívnu a rehabilitačnú starostlivosť pre deti od 1. do 6. až 7. roku života. Detičky sú rozdelené do dvoch skupín podľa veku a úrovne psychomotorického vývinu. Adaptovala sa celkom rýchlo. Začali sme chodiť najprv asi na dve hodinky, potom len doobedia a asi o štyri mesiace zostávala už aj spávať. Veľmi dobre si zvykla na sestričky aj na deti. Sledovali sme plní nadšenia jej pokroky, naučila sa vysmrkať si nos, napiť sa z pohárika, papať chlebík...

Keď mala Nelka asi 4 roky, povzbudení odporúčaniami detskej psychologičky, špeciálnej pedagogičky a logopedičky, začali sme si zisťovať možnosti prijatia Nelky do bežnej škôlky. Boli sme asi v trinástich. A nič.... Záujem zo strany pani učiteliek, resp. riaditeľiek bol väčšinou veľmi vlažný, niektoré boli otvorenejšie, pýtali sa na diagnózu, na Nelkine potreby, prejavy a podobne. U iných sme hneď vycítili jasné nie. Z dôvodu nedostatku kapacity, aj z dôvodu neochoty, možno strachu z niečoho nového. Jedna pani riaditeľka sa nás dokonca snažila presvedčiť, že DS je DMO (detská mozgová obrna). Nechceli sme ju dávať nikam, kde ju nechcú a povedali sme si, že má kam chodiť a prestali to

riešiť. Keď sa minulý rok začali v niektorých obciach v okolí rozširovať kapacity materských škôl, znovu sme sa šli popýtať. A zase nič.... Tentokrát som už bola naozaj sklamaná, bolo mi ľúto. Dúfala som, že aspoň s tou predškolskou triedou by to mohlo vyjsť.... A ono sa to naozaj podarilo. V septembri nám volali z jednej materskej školy v blízkosti Trnavy, že nemajú plný stav. Nieкто z prijatých detí nenastúpil. Ak sa nám podarí nájsť asistentku, tak by ju vzali. Pani učiteľky aj pani riaditeľka mali zmiešané pocity. Na jednej strane nám veľmi chceli pomôcť a na druhej strane mali už za sebou skúsenosti s autistickými deťmi, pri ktorých bola integrácia veľmi náročná. Ubezpečovala som ich,

že DS je iná diagnóza a prisľúbila, že ak to nepôjde, tak ju jednoducho vezmem preč. Pre nás bolo a je naozaj veľmi dôležité, aby sme ju dali niekam, kde ju naozaj chcú a nevezmú ju tam iba preto, aby nám o krátky čas povedali, že to nejde, ako som často počula zo skúseností iných rodičov. Myslela som, že najťažšie bude dostať ju do škôlky. Pravda je však, že hľadať asistentku je ešte ťažšie. Našťastie som sa na tohtoročnom pobyte v Liptovskom Jáne zoznámila s maminkou Patrika, s Jankou Hanusovou, ktorá tiež v tom čase hľadala škôlku a asistentku a tak sme si vymieňali informácie, podporovali sa navzájom. Veľmi mi to pomohlo.

Možnosť, že by som šla s Nelou do škôlky ja, som zvažovala ako krajné riešenie. Bol už september, školský rok už začal, tak sme sa rýchlo pustili do hľadania. S asistenciou do škôlky to nie je jednoduché. Pre nás bola najschodnejšia možnosť hľadať si asistentku cez ÚPSVaR v rámci absolventskej praxe, aj keď splniť kritériá je ťažké. Asistentka musí byť absolventkou pedagogickej školy (VŠ alebo SŠ) a musí byť v evidencii úradu najmenej 1 mesiac. Keď sme mysleli, že už ju máme, objavila sa ďalšia nečakaná komplikácia. Naša asistentka Janka je absolventkou pedagogickej fakulty TU a jej aprobácia – nemecký jazyk a náboženstvo – sa ukázala ako problém. Ďalší problém. Vďaka úsiliu pani úradníčky sa nám to podarilo. A hurá, bolo to!

Pomoc a ochota všetkých zainteresovaných bola veľkým prínosom pre Nelkine prijatie v kolektíve aj ostatnými deťmi.

Teraz je v škôlke piaty mesiac. Teší sa, že sebavedomejšia, viac komunikuje, lep-

šie rozpráva. Pani učiteľky ju chvália, že je šikovná a postupne sa zlepšuje. Viac a viac sa zapája, vydrží dlhšie pri jednotlivých činnostiach.

Ja som zažila obrovskú radosť a zadosťučinenie, keď mi pani riaditeľka pred časom povedala, že som mala pravdu. DS je naozaj úplne INÁ diagnóza a Nelka je usmiate slniečko.

Zuzka Žilleová, foto autor

Venujte

Slovenská Spoločnosť Downovho syndrómu
venujte nám
2%
z dane
Ďakujeme

nám

%

Ďakujeme Vám!

Slniečnica

www.downovsyndrom.sk